

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERL. ENTOMOLOGISCHE VEREENIGING

No. 208.

DEEL IX.

1 Maart 1936.

Adres der Redactie :

H. COLDEWEY, „Nieuw-Veldwijk”, K 73, TWELLO.

INHOUD : **B. J. Lempke** : *Heteropterus morpheus* Pall. — **H. Coldewey** : De Brederie. — **Dr. D. Mac Gillavry** : Over het voorkomen van *Cicindela maritima* Latr. in Nederland, buiten het Noordzee-strand. — **B. J. Lempke** : *Heodes* (*Chrysophanus*) *dispar* Hw. ras *batavus* Obthr. — **Dr. G. Kruseman Jr.** : Boekbespreking. — **A. Diakonoff** : Boekaan-kondiging. I—II. — **Bibliothecaris** : Aanbieding van boe-ken. — **Secr. Afd. Zuid-Holland** : Bericht. — **J. B. Corpo-raal** : Kennisgeving.

De Bibliotheek der Nederlandsche Entomologische Ver-
eeniging, Koloniaal Instituut, Mauritskade 62, Amsterdam
(O.), is geopend op werkdagen van 9½—12 uur en van
1—4½ uur, des Zaterdags slechts van 9½—12 uur. Aan-
vragen om boeken richt men aan de Bibliotheek, Maurits-
kade, en niet aan den Bibliothecaris; voor terugzending
geldt hetzelfde.

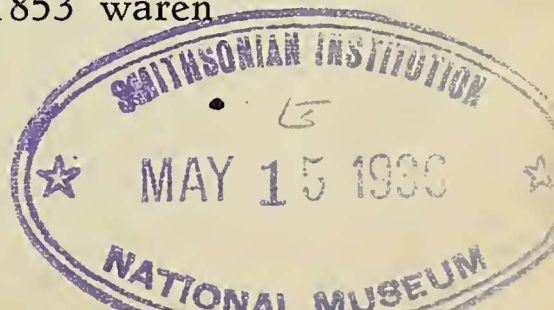
Inzenders gelieven het door hen gewenschte aantal extra-
exemplaren der E. B. (iedere hoeveelheid) of overdrukken
(minstens 50 stuks) tegelijk met de inzending van hun
manuscript aan te vragen.

Heteropterus morpheus Pall.

Bij het bewerken van het vlindermateriaal en de literatuur
voor den nieuwen Catalogus stuit ik af en toe op onderwerpen,
die te omvangrijk zijn om in genoemde publicatie te behan-
delen en die beter in deze „Berichten” aan de orde gesteld
kunnen worden. Eén daarvan is de kwestie-*morpheus*.

De eenigste eenigszins uitvoerige mededeeling, die in onze
literatuur over deze Hesperide te vinden is, danken we aan
V e r H u e l l. Deze schrijft (Sepp, vol. 7, voorrede pag. III,
1855) : „Zijn Edele [= V a n E y n d h o v e n. B. J. L.]
meldt mij, dat deze fraaije Vlinder van het midden van Julij
tot in Augustus, doch alsdan afgevlogen, bijna jaarlijks bij
enkele exemplaren, vooral wijfjes, voorkomt langs eene sloot
nevens een akkermaalsbosch, op zijn landgoed de *Brederite*.
te *Empe*. Gedurende een verblijf van twintig jaren daar ter
plaatse, zag hij ze nergens elders vliegen; in 1853 waren

MAY 7 1936

zij zelfs vrij menigvuldig, terwijl daarentegen andere jaren verliepen, dat hij ze niet ontdekte. Deze Vlinders zijn steeds iets kleiner van stuk [sic! B. J. L.], doch even sterk geteekend, als die welke Zijn Ed. gelijk andere Entomologen en ook ik zelf, uit *Duitschland* ontvingen.

„De Heeren *Willemsen* en *Hallegraef* te *Zutphen* vingen ze eenmaal in 1838, en dat wel zeer toevallig op denzelfden dag dat de Heer *Van Eynhoven* het eerste stuk bemagtigde, in het *Beekbergerwald*, een laag gelegen bosch met veel Elzenhout, alleen bij drooge zomers voor den Entomoloog toegankelijk.....”

In latere publicaties (*Bouwstoffen* enz.) worden de beide door *Ver Huell* genoemde vindplaatsen geregeld herhaald, doch na *Van Eynhoven* is *morpheus* nooit meer in *Nederland* waargenomen, en algemeen wordt aangenomen, dat de soort al ongeveer drie kwart eeuw in ons land is uitgestorven. Toch staat dit naar mijn meening niet geheel vast.

Ter Haar schrijft, dat de vlinder op moerassige weilanden vliegt. Dit is onjuist. *Morpheus* is een typisch boschdier¹⁾ en vliegt bij voorkeur in vochtige bosschen. *Stöckel* schrijft over de vliegplaatsen bij *Berlijn* (*Int. Ent. Z. Guben*, vol. 27, p. 220, 1933): „Dieser Falter ist ein typisches Tier der bewaldeten Flachmoore oder Bruchwälder und ist besonders an nassen Stellen und in der Nähe von Gräben und Tümpeln zu finden.” De Belgische vindplaats ligt in de bosschen van *Maaseyck*, en *Simes* schrijft (*Entomologist*, vol. 65, p. 34, 1932), dat hij *morpheus* talrijk in de bosschen ten O. en Z.O. van *Angoulême* (*Frankrijk*) vond. Hoe staan nu onze kansen? Van het *Beekberger Woud* is niets meer over dan een paar namen (het gehucht *Woud* en de *Woudweg*), waaruit op te maken is, dat het lag tusschen *Beekbergen* en *Klarenbeek*, en ook bij de *Brederite* is bijna al het hout verdwenen. Op de *Topografische Kaart* is echter nog duidelijk te zien, dat zich vroeger een boschgordel uitstreekte van *Beekbergen* over *Klarenbeek*, *Gietel*, *Voorst*, *Empe*, *Voorstonden* naar *Spankeren*. Hiervan is nog veel over, o.a. het *Gietelsche Bosch*, dat zoo ongeveer tusschen de twee oude vindplaatsen in ligt, en de bosschen van *Voorstonden*. Het is dan ook niet onmogelijk, dat op een of andere afgelegen plek in dit gebied *morpheus* nog voorkomt. Een tweede kans biedt ons de Belgische vindplaats *Maaseyck*, pal aan de *Limburgsche grens*. Ook daar bevindt zich nog veel *Nederlandsch boschgebied*, dat niet te droog is en dus stellig de moeite waard is om onderzocht te worden. Het zal er slechts op aankomen in den goeden tijd de juiste plek te kunnen vinden. Wat den vliegtijd betreft, deze valt in den

¹⁾ „volant dans les clairières des bois” schrijft reeds *Mr. H. W. de Graaf* in *T. v. E.*, dl. 6, p. 154, noot bij 66. Red.

regel stellig vroeger dan Ver Huell opgeeft. In 1935 was *morpheus* reeds 7 Juli te Maaseyck geheel afgevlogen, zoodat we wel kunnen aannemen, dat de vlinder reeds begin Juli of eind Juni verschijnt.

Het oude verhaaltje, dat *H. morpheus* overdag niet zou vliegen, is reeds lang weerlegd. Ook Simes schrijft (l.c.): „It flies in the sunshine, and disappears immediately the sun is obscured; but given the necessary sunshine one is bound to see it flying if it is in the neighbourhood.” De vlinder heeft een eigenaardige manier van vliegen, die doet denken aan het hippen van een vogel („ein hupfender Flug”, zeggen de Duitschers) of, zooals Simes schrijft: „Morpheus literally dances its way along just over the tops of the high grasses, never hurrying, rarely alighting.” Derenne deelt mee (in litt.), dat het dier bij Maaseyck op open plaatsen in de bosschen voorkomt, hoofdzakelijk daar, waar bramen groeien.

Ver Huell's opmerking, dat de Nederlandsche exemplaren klein zijn, waarop noch Snellen noch Ter Haar gereageerd hebben, blijkt volkomen juist te zijn. Op deze interessante kwestie kom ik later terug.

Amsterdam.

B. J. LEMPKE.

De Brederie.

In aansluiting bij het voorafgaande artikel en op aansporing des heeren Lempke laat ik hier eenige nadere opgaven over de „Brederie” volgen, die ik ontleen aan het ex. der „Bouwstoffen”, dat vroeger in het bezit van den heer A. J. van Eyndhoven is geweest en thans aan mij toebehoort. Deze heeft zijn boek indertijd voorzien van een groote hoeveelheid aantekeningen met inkt en potlood, die ten deele thans bijna niet meer te ontcijferen zijn, maar overigens nog wel eenige waarde hebben. Zoo vind ik daar: „Empe = de buurschap Empe, Gemeente Brummen, op 1½ Uur van de kom van genoemd dorp, op 1 Uur van Zutphen en ½ Uur van Voorst gelegen, door deszelfs zeer verschillende soorten van Gronden, boom- en andere gewassen, een zeer wél gelegen oord voor den Entomoloog opleverende; waaronder hier ook gerekend zijn de buurschappen Tonden en Voorstonden, en de, in de eerste derzelve, gelegen plantaadje voor de zijde-teelt, door mij aangelegd”.

Zijn landgoed noemt Van Eyndhoven „de Brederite”. Op de Topografische Kaart stond — en staat nog steeds — „Breede Riet”. Bij een bezoek ter plaatse in den vorigen herfst zag ik een steen boven de achterdeur met het opschrift: „Brederie 1840”, en de boeren spreken ook alleen van Bre-